

ΛΟΓΟΙ

ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Κηφισιά, 22 'Ιανουαρίου 1940

Ὁ πόλεμος ἔχει καὶ ἄλλη ὄψη.

Ἡ οἰκονομικὴ ὑπαρξὴ τῆς Εὐρώπης ἐκρέμετο πάντα ἀπὸ τὴν θάλασσα. Γιατὶ ἡ ἐπικοινωνία τῆς Εὐρώπης μὲ ὄλο τὸν ἄλλο κόσμον ἐγίνετο πάντα διὰ θαλάσσης. Χωρὶς τὴν θάλασσα, οἰκονομικὴ ζωὴ στὴν Εὐρώπη ἦταν ἀδύνατο πρᾶγμα. Ὡστε ὁ κύριος τῆς θαλάσσης ἦταν καὶ κύριος τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὁ κύριος τῆς Εὐρώπης ἦταν καὶ κύριος τοῦ κόσμου. Τώρα δύο πολὺ μεγάλα κράτη, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ρωσία, νομίζουν ὅτι μπορεῖ νὰ ζήσουν καὶ νὰ εὐημερήσουν οἰκονομικῶς, ἢ τουλάχιστον νὰ ἀνθέξουν ἐπ' ἀόριστον, χωρὶς τὴν θάλασσα, μὲ μόνον τὰ μέσα τῆς ξηρᾶς, καὶ πρὸ παντὸς νομίζουν ὅτι οἱ χερσαῖες συγκοινωνίες ἐπαρκοῦν γιὰ τὴ ζωὴ των.

Ἐὰν ἀποδειχθῆ, ἢ μᾶλλον κατορθωθῆ αὐτὸ διὰ τοῦ πολέμου, τότε πέφτει ἡ ἀξία τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης. Καὶ τὰ κράτη ποὺ στηρίζονται ἐπάνω στὴν κυριαρχία τῆς θαλάσσης χάνουν τὴ δύναμή τους.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἡ Γερμανία, ἔστω καὶ μὲ τὴ Ρωσία μαζὶ νὰ νικήσουν τὴν Ἀγγλία κατὰ θάλασσαν. Ἄρκει νὰ ἀποδείξουν ὅτι μποροῦν νὰ ὑπάρξουν, νὰ ζήσουν καὶ νὰ ἀντισταθοῦν, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν θάλασσα.

Βέβαια, μία τέτοια δύναμη τῆς ξηρᾶς — ἀν πράγματι ὑπάρχη — δὲν εἶναι ἀκόμα τέλεια ὀργανωμένη, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ὀργανωθῆ ἐνόσω διαρκεῖ ὁ πόλεμος. Τὸ μέλλον ποὺ εἶναι μπροστὰ μας θὰ ἀποδείξῃ ἂν εἶναι δυνατόν αὐτὸ καὶ ἂν τὰ κράτη αὐτὰ τὰ χερσαῖα ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ὀργανώσουν τὴν ξηρά.

Ἡ Γερμανία, ἡ Ρωσία, τὸ ἐπιχειροῦν. Ἡ Ἰταλία ἀμφιβάλλει πρὸς τὸ παρὸν — εἶναι καὶ ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέσι. Τὰ μικρὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, ἔχουν ζήσει καὶ εὐημερήσει, ἀπὸ χιλιετηρίδων, διὰ τῆς θαλάσσης καὶ ἡ ζωὴ τους εἶναι ὀργανωμένη καὶ βασισμένη ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσα. Καὶ ἔτσι αὐτὰ τὰ κράτη οὔτε σκέπτονται πῶς μπορεῖ ποτὲ νὰ χωρίσουν ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Γαλλία τὴν τύχη τους. Γι' αὐτὸ, τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ἀν προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ Γαλλία, εἶναι καθιερωμένο σύστημα καὶ συνεπῶς δίκαιο ἐξ ἐθίμου, ἀν προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εἶναι ἀνατροπὴ τῶν καθιερωμένων ὄρων καὶ συνεπῶς ἀδίκημα.

Κηφισιά, 22 Ἰανουαρίου 1940

Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες μὲ σφικτὴ τὴν καρδιά, τὰ μάτια ὀρθάνοικτα καὶ τὰ αὐτιά τεντωμένα, κλεισμένο τὸ στόμα, κρῦο τὸ μυαλό, γεμάτοι πίστη, ἄς προχωροῦμε. Μὴ λησμονοῦμε νὰ μελετοῦμε κάθε θῆμα μας, κάθε μας σκέψη, κάθε μας ἀπόφαση. Λόγος ἀσύνητος μὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα μας. Ἀλαζονεία καὶ κομπορρημοσύνη ἄς εἶναι οἱ χειρότεροι σύμβουλοι μας. Τὸ αἶσθημα καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸ καλὸ πού μᾶς ἔκαμαν, ὅσοι μᾶς τὸ ἔκαμαν, νὰ εἶναι πάντοτε ἰσχυρὰ γιὰ μᾶς, γιατί εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ σεβώμεθα τὸν ἑαυτὸ μας. Ἀλλὰ νὰ μετροῦμε πάντοτε ψυχρὰ καὶ ἀντικειμενικὰ πρὸς τοῖς χρωστᾶμε αἶσθημα καὶ εὐγνωμοσύνη.

Κηφισιά, 22 Ἰανουαρίου 1940

Μεγάλος καὶ τρομερὸς εἶναι ὁ δρόμος πού ἀκολουθεῖ ὁ πόλεμος. Ποῦ εἶναι ἡ νίκη; Οὔτε σ' αὐτὰ πού ζητᾶνε ἐκεῖνοι πού διευθύνουν τοὺς Ἀγγλους καὶ τοὺς Γάλλους, οὔτε σ' αὐτὰ πού ζητᾶνε ἐκεῖνοι πού διευθύνουν τοὺς Γερμανοὺς — ἀφήνω τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Ρώσους. Ἡ Γερμανία γιὰ νὰ νικηθῆ χρειάζεται νὰ φθαρῆ ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμό. Καὶ πραγματικὰ φθείρεται. Ἀλλὰ τόσο ἀργά, πού χρειάζονται χρόνια γιὰ νὰ φέρῃ ἡ φθορὰ ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά οἱ οικονομικοὶ πόροι τῶν Συμμάχων, ἀργὰ ἀργὰ καὶ αὐτοί, ἐξαντλοῦνται. Ὡστε, μὲ αὐτὴ τὴ μέθοδο, ὁ πόλεμος θὰ διαστάξῃ πολὺ καιρὸ. Θὰ συμβῆ τίποτε εἰς τὸ μεταξὺ σὲ ἄλλο μέρος τῆς γῆς; Π.χ. στὸν Εἰρηγικό; Ἴσως. Αὐτὸ εἶναι τὸ μηχανικὸ μέρος τοῦ πολέμου. Τὸ δυναμικὸ; Δὲν τὸ ξέρουμε! Ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἰσορροπία καὶ ἡ βαθμιαία φθορὰ, ἀπὸ τίς δύο μεριές, εἶναι πού θὰ γεννήσῃ τὸν νέο πολιτισμὸ. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, συγκεντρωμένοι, πειθαρχημένοι, μὲ ὑψηλὰ ἰδανικά, εἴμαστε πιὸ κοντὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, σ' αὐτὴ τὴ νέα φάση πολιτισμοῦ.

Κηφισιά, 18 Ἀπριλίου 1940

Οἱ Ἀγγλοι θέλουν νὰ καταστρέψουν, λένε, τὸν ναζισμό. Ἀλλὰ μὲ αὐτὸ

κατά βάθος ἐγνωσῶνε τὸν ἀντικοινοβουλευτισμὸν. Θέλουν λοιπὸν νὰ ἐπιβάλουν παντοῦ τὸ πεπαλαιωμένον λιμπεραλιστικὸ πολίτευμα. Ὡστε περπατοῦν μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω.

Κηφισιά, 18 Ἀπριλίου 1940

Εἶναι φυσικὸ κράτη παραθαλάσσια σὰν ἐμᾶς, νὰ εἴμεθα φιλικὰ μὲ τοὺς Ἄγγλους καὶ κράτη μεσόγεια, σὰν τὴν Βουλγαρία, μὲ τοὺς Γερμανούς. Ἡ διαφορὰ τῶν πολιτευμάτων δὲν παίζει ρόλο, γιατί καὶ τὸ ἀγγλικόν, τὸ δρόμο μας θὰ ἀκολουθήσῃ. Γι' αὐτὸ εἶναι τραγικὴ ἡ θέση τῆς Ἰταλίας. Ἀγχαλὰ καὶ ἡ Ἰταλία, στὸ βάθος, τῆ φίλια πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ζητᾶ. Μόνον πού αὐτὴ ἀκολουθεῖ τὸν δρόμο τοῦ μεγάλου, ἐνῶ ἐμεῖς εἴμαστε μικροί.

Κηφισιά, 6 Μαΐου - 1940

Sursum corda.

Κηφισιά, 17 Ἰουνίου 1940

(Ὁ κύκλος ἐβάσταξε σχεδὸν 22 χρόνια).

Μόνον ὁ κίνδυνος, ὁ μέγας, ὁ βαθύς, ὁ τρομερός, ἀνοίγει τὰ μάτια διάπλαττα στὴν ἀλήθεια.

Κηφισιά, 2 Ἰανουαρίου 1941

Οἱ Ἄγγλοι ἐμείνανε μόνον στὸν ἀγῶνα, ὕστερα ἀπὸ τὸ πέσιμον τῆς Γαλλίας. Καὶ ἔφθασαν δύο δάχτυλα ἀπὸ τὸν γκρεμνόν. Καὶ μόνον ἔτσι ἐγίναν καθαρὸι οἱ σκοποὶ τους. Μόνον ἔτσι ἐφυγεν ἡ σκουριά ἀπὸ τὸ μέταλλο πού ἦταν καμωμένοι.

Κηφισιά, 2 Ἰανουαρίου 1941

Δὲν πρόκειται ἂν ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσσολίνι ἐξεκίνησαν, δταν πρωτοἀνέβηκαν, ἀπὸ μία καθαρὴ καὶ τίμια ἰδεολογία. Αὐτὸ μπορεῖ. Ἐὸ ζήτημα εἶναι ἂν ἐκρατήσανε αὐτὴ τὴν ἰδεολογία στὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνα. Ἐν τὴν κρατήσανε, ἂν ἐμείνε αὐτὴ σημαία τους σὲ κάθε τους βῆμα, τότε ὁ ἀγῶνας τους ἦταν καὶ ἐμείνε ἰδεολογικὸς καὶ μέγας. Ἐν δὲν τὴν κρατήσανε, ἂν δὲν ἐμείνε ὀρθὴ καὶ σημαία τους, τότε ἦταν ἐξ ἀρχῆς ψευτιά, μόνον χρήσιμη γιὰ νὰ γελάσουν τοὺς λαοὺς τους. Ἐκτὸς καὶ ἂν ἦταν καὶ οἱ λαοὶ τους σύμφωνοι στὸ βάθος μὲ τὴν ψευτιά.

Λοιπὸν στὸ ζήτημα τῆς Ἑλλάδος, ἀποδείχθηκε ἡ ψευτιά καὶ τῶν δύο. Πρῶτα φυσικὰ τοῦ Μουσσολίνι. Καὶ δεῦτερα τοῦ ἄλλου.

Ἐ Ἑλλάς ἐγίνε ἀπὸ τῆς 4 Αὐγούστου 1936 κράτος ἀντικομμουνιστικόν,

κράτος αντικοινοβουλευτικό, κράτος ολοκληρωτικό, κράτος με βάση αγροτική και έργατική και κατά συνέπειαν αντιπλουτοκρατικό. Δεν είχε βέβαια κόμμα ιδιαίτερο να κυβερνά. Άλλα κόμμα ήταν όλος ο λαός, εκτός από τους αδιόρθωτους κομμουνιστάς και τους αντιδραστικούς παλαιοκομματικούς.

Έπομένως, αν ο Χίτλερ και ο Μουσσολίνι αγωνιζόντανε πραγματικά για την ιδεολογία που ύψωνανε για σημαία, έπρεπε να υποστηρίξουν παντού την Ελλάδα με όλη τους τη δύναμη. Άκόμα και να ανεχόντανε, αν τα άμεσα συμφέροντα ή και η ανάγκη από την γεωγραφική της θέση έφερνε την Ελλάδα κοντά στην Άγγλία. Λοιπόν το έναντίον, ή Ελλάδα έμεινε μακριά από την Άγγλία — εκτός από την απαραίτητη και άλλοιώς αναγκαία φιλική σχέση. Η Ελλάδα καμία βοήθεια, ούτε έδωσε, ούτε υπεσχέθη εις την Άγγλία.

Έπομένως ή Ιταλία, που ώστόσο ανεγνώριζε την συγγένεια του Έλληνικού καθεστώτος προς το δικό της, έπρεπε να είναι φιλικώτατη προς την Ελλάδα, ειλικρινά και πιστά φιλικώτατη. Και όμως ήταν έχθρική. Από έξ αρχής έχθρική. Και στο τέλος έπεζήτησε να την κατακτήσει και την υποδουλώσει. Για τον Χίτλερ το πράγμα δεν είναι και τόσο φανερό. Βέβαια δεν περίμενε κανείς να μεταχειριζότανε βία επάνω στην Ιταλία για να την σταματήσει. Άλλα περίμενα, έγώ τουλάχιστον, ότι δεν θα είχε ευθύς έξ αρχής ξεπουλήσει την Ελλάδα στην Ιταλία σαν να ήταν άψυχο αντικείμενο και χωρίς αξία μάλιστα. Έπομένως, κι αυτός πηγαίνει, σχετικά με την Ελλάδα, στην κατηγορία του Μουσσολίνι.

Λοιπόν και ο Μουσσολίνι και ο Χίτλερ, απέναντι της Ελλάδος, δεν ώδηγηθήκανε από κανένα από τα ιδεολογικά έλατήρια που ύψωνανε ως σημαία του άγώνα των. Το έναντίον, χτυπώντας την Ελλάδα, χτυπούσαν τη σημαία αυτή. Ωδηγηθήκανε λοιπόν από άλλα έλατήρια, που αυτά ήτανε τα βαθιά και πραγματικά έλατήρια.

Τί ζητούσε ή Ιταλία; Να κατακτήσει την Ελλάδα για να αναστήσει την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στη Μεσόγειο. Η κατάκτηση ήταν το έλατήριό της. Δηλαδή έκανε εκείνο για το οποίο κατηγορούσε την Άγγλία. "Αν ή Γερμανία είχε πραγματική ιδεολογική σημαία, αφήνω που δεν έπρεπε να παραδώσει την Ελλάδα εις την Ιταλική κατάκτηση, αλλά και αν αυτό το έσκέπαζε από κάτω από τον μανδύα της άπλης Ιταλικής έπιρροής, δεν έπρεπε, ασφαλώς, να αφήσει την Ιταλία να την κατακτήσει, δεν έπρεπε δια παντός τρόπον. Άλλέως έπεφτε ή σημαία του άγώνος της.

Και όμως την άφησε, και όχι μόνον την άφησε, αλλά και μās φοβερίζει κάθε μέρα έμμεσα. Το ότι δεν μās κήρυξε τον πόλεμο, αυτό δεν είναι έπιχειρημα, πρώτα γιατί μās φοβερίζει έμμεσα κάθε μέρα ότι θα μās τον κηρύξει αν δεχθούμε από τους Άγγλους αποτελεσματικώτερη βοήθεια, και έπαιτα γιατί για να μās πολεμήσει θα μεταφέρει τον πόλεμο στα Βαλκάνια, και αυτό δεν την συμφέρει.

Για να ενεργήσει έτσι ή Γερμανία απέναντί μας, θα πη, ότι και αυτή

σχετικά με την Ελλάδα, οδηγείται όχι από τὰ ελατήρια τῆς ιδεολογικῆς τῆς σημαίας, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλα. Καὶ αὐτὰ εἶναι, ὅπως φαίνονται καθαρὰ στὸ Ἑλληνικὸ ζήτημα, ὁ σκοπὸς νὰ κρημνίσῃ τὴν Ἀγγλικὴ Αὐτοκρατορία καὶ νὰ κληρονομήσῃ τὰ εἰρήπιά τῆς.

Ἐπαναλέγω: μπορεῖ ἡ Γερμανία πρώτη καὶ ἡ Ἰταλία ὕστερα, νὰ ἄρχισαν μὲ καθαρὰ ιδεολογικὰ ελατήρια, φαινομενικά, καὶ νὰ καταλήξανε εἰς καθαρῶτατα καταχτητικὰ καὶ συμφεροντολογικὰ. Καὶ αὐτὸ ἀποδείχνει ὅτι καὶ τὰ τελευταῖα ἦσαν τὰ βαθύτερα, καὶ ἐπομένως τὰ πραγματικὰ, καὶ ἐπομένως τὰ πρῶτα μόνον φαινομενικά καὶ κατὰ συνέπειαν ψεύτικα καὶ κατὰ συνέπειαν γιὰ ἐξαπάτηση τῶν λαῶν τους καὶ τοῦ κόσμου.

Ὡστε καὶ ὁ ἀντικομμουνισμὸς τους ψεύτικος καὶ ἡ δλοκληρωτικότητά τους ἡ κρατικὴ, ψεύτικη, καὶ ὁ ἀντικοινοβουλευτισμὸς τους ψεύτικος, καὶ ἡ ἀντιπλουτοκρατία τους ψεύτικη, καὶ ὅ,τι ἄλλο παρόμοιο ψεύτικο.

Ἀληθινὸ δὲ εἶναι ἕνας διψασμένος ἰμπεριαλισμὸς. Αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖο κατηγοροῦνε τοὺς Ἄγγλους.

Τώρα, γιατί μετχειριστήκανε αὐτὴ τὴν ψεύτικη σημαία καὶ τὴ βαστᾶνε ἀκόμα; Γιατὶ ἔχει πέραση στοὺς λαοὺς τους. Λοιπόν, οἱ λαοὶ τους εἶναι πῶς ἰδεολόγοι ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τους; Τότε γιατί τὴν καταρρίπτουν οἱ ἀρχηγοὶ τῆ σημαία τους στὴν Ἑλληνικὴ ὑπόθεση καὶ σηκώνουν καθαρὰ τὴν ἄλλη; Δὲν φέρνει αὐτὸ ἀντίδραση στοὺς λαοὺς των, ἢ μήπως μὲ τὴ σημαία τῆς κατακτήσεως ζητοῦν νὰ τοὺς κερδίσουνε; Τότε καὶ οἱ λαοὶ εἶναι ὅμοιοι μὲ τοὺς ἀρχηγούς;

Ζητήματα πὺ θὰ λύσῃ τὸ μέλλον.

Γιατὶ πρέπει νὰ δικαιολογηθῇ καὶ ὁ φόνος τόσων ἄλλων μικρῶν κρατῶν!

Μία φορὰ εἶναι ὄχι μόνον μωρὸς ἀλλὰ καὶ κακόπιστος ὁ Ἕλληνας πὺ πιστεύει ἀκόμα τώρα πλέον, μὲ αὐτὰ πὺ βλέπουμε γύρω μας, σὲ ἰδεολογίες τοῦ Χίτλερ καὶ πολὺ περισσότερο τοῦ Μουσσολίνι. Εἶναι μεγάλοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ χαμηλοί, πολὺ χαμηλοί. Οὔτε σὲ γερμανικὲς ἰδεολογίες καὶ ρωμαντισμούς. Ἰταλικὲς δὲν ὑπάρχουν.

Κηφισιά, 2 Ἰανουαρίου 1941